

ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора філологічних наук, професора **Валігури Ольги Романівни**

на дисертацію **Редьки Андрія Михайловича** на тему:

**" ФОНОСЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТІВ
(НА МАТЕРІАЛІ ПРОМОВ НІМЕЦЬКОМОВНИХ ПОЛІТИКІВ)",**

подану до розгляду на здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності 035 Філологія, галузь знань 03 Гуманітарні науки

У колі загальних проблем лінгвістики питання вмотивованості лінгвістичного знака, вивчення взаємозв'язків фонетичних одиниць та змісту є провідними в сучасній фоносемантиці. Набуваючи нині особливої теоретичної значущості, вони охоплюють надзвичайно широке коло питань, що потребують поглибленого вивчення. Такі розвідки завжди викликали глибокий інтерес у фахівців цієї галузі наукового знання (А. А. Калита, В. І. Кушнерик, В. В. Левицький, Н. Л. Львова, Р. І. Мельничук, О. В. Найдеш, М. Магнус, Дж. Охала, Л. Хінтон). І це цілком природно, оскільки дослідження проблем фоносемантичних явищ, спрямованих на виявлення звукосимволічних властивостей фонем, фонестем, морфем та лексем будь-якої сучасної мови, поглиблюють дослідницьку парадигму лінгвістики новим знанням про взаємозв'язок таких важливих сфер, як семантика та фонетика мовного знака.

У руслі цих актуальних фоносемантичних пошуків А. М. Редька підготував рецензовану дисертацію, у якій здійснено комплексний аналіз звукосимволічних значень початкових сполучень приголосних на основі словникової фонестемної лексики німецької мови та дослідження її функціонування в текстах публіцистичного стилю.

Метою опонованого дослідження, виконаного у руслі фоносемантичної школи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, вперше виступає встановлення взаємозв'язку між звучанням і значенням початкових фонемних сполучень у політичних промовах німецьких та австрійських політиків та виявлення впливу фонестемної лексики на емоційно-

конотативне сприйняття досліджуваних промов. Ураховуючи ту обставину, що до цього часу ще не здійснено комплексний аналіз початкових сполучень приголосних на основі словникової фонестемної лексики німецької мови та експериментально не встановлено символічні властивості досліджуваних фонем з урахуванням національних відмінностей представників Австрії та Німеччини, то таке спрямування підсилює актуальність цього дослідження.

Матеріалом дослідження слугували 120 промов німецьких (Ангели Меркель та Йоахіма Гаука) та австрійських (Александра ван дер Беллена та Гайнца Фішера) політиків на різноманітну суспільно-політичну тематику, а також 50 німецькомовних статей із журналів та газет, у яких проаналізовано фонестемну лексику загальною кількістю 203.652 слова. Застосування загальнонаукових, емпірико-теоретичних, лінгвістичних, статистичних та психолінгвістичних методів аналізу, надійне теоретичне підґрунтя критично осмисленої літератури ((219 джерел, із них – 59 іноземними мовами), якісно здійснений аналіз експериментального матеріалу, систематизація отриманих у дисертації даних у вигляді рисунків та таблиць (22 таблиці й 4 рисунки в тексті роботи та 25 таблиць і 5 рисунків у Додатках) забезпечують надійність представлених у роботі результатів дослідження.

Викладене вище свідчить про обґрунтованість та достовірність сформульованих у дисертації наукових положень, висновків і рекомендацій, які відзначаються науковою новизною та мають практичну спрямованість. Наукові положення сформульовані автором самостійно й відображають особистий внесок дисертанта в розвиток мовознавчої науки та її галузі – германські мови.

Наукова новизна роботи, яка викладена конкретно, послідовно і системно, полягає в тому, що вперше проведено комплексне вивчення фонестемної лексики німецької мови у публіцистичних текстах політиків Німеччини та Австрії та зроблено її порівняльний аналіз. Заслуговує на увагу здійснений комплексний аналіз початкових сполучень приголосних на основі словникової фонестемної лексики німецької мови та дослідження її функціонування в текстах публіцистичного стилю. Новими є дані про символічні

властивості досліджуваних фонем з урахуванням національних відмінностей представників Австрії та Німеччини.

Основний зміст дисертації чітко й логічно структурований та складається з переліку умовних скорочень, вступу, чотирьох розділів з висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел, (219 найменувань, із них – 59 іноземними мовами), лексикографічних джерел (8 найменувань), 9 додатків. Загальний обсяг дисертації становить 316 сторінок, з них 208 сторінок основного тексту.

Наукова та теоретична значущість роботи визначається її внеском у поглиблення теоретичних аспектів функціонування мовного знака, у подальшу розробку теорії фоносемантики і звукосимволізму. Дослідження має практичне значення, оскільки його результати можуть бути використані у викладанні практичної та теоретичної фонетики німецької мови та у курсах за вибором із фоносемантики, прикладної лінгвістики.

Спираючись на ґрунтовну наукову базу, А. М. Редьква у першому розділі "Вивчення проблем та основ фоносемантичних особливостей публіцистичних текстів" (с. 30-79) узагальнив наукову інформацію щодо становлення та розвитку фоносемантики як мовознавчої науки, розглянув основні теоретичні засади фоносемантики: історію досліджень, основні принципи, завдання та проблематику, процеси звукозображальності (с. 30-50), явище фоносемантизму в тексті (с. 50-56), фоносемантичний простір публіцистичного дискурсу та специфіку політичних промов, які відіграють домінуючу роль у публічному комунікативному просторі (с. 68-79). Обґрунтовуючи категорії дослідження, здобувач доказує, що особливої значущості набуває комплексне дослідження фонестемної лексики, яка є носієм певних мажорних або мінорних асоціацій, які власне і виконують експресивну функцію мови та здатні формувати у носія мови певні світоглядні настрої (с. 67). Опрацьований теоретичний матеріал, логіка викладу й систематизація поглядів мовознавців свідчать про належний професійний рівень теоретичного мислення автора, який підтверджується

раціональним структуруванням значного обсягу інформації і наукових фактів у процесі аналізу ступеня опрацьованості досліджуваної проблеми.

У другому розділі "Методологія, методика та методи дослідження фоносемантичних явищ" (с. 80-106) А. М. Редьква розробив програму й методикау трудомісткого експериментального дослідження, визначив основні методи дослідження фоносемантичних явищ, відповідно до яких здійснювався аналіз фонестемної лексики німецької мови у публіцистичних текстах політиків Німеччини та Австрії, а саме: метод фоносемантичного аналізу, описовий та зіставний методи, метод компонентного аналізу, лінгвостатистичний метод, психолінгвістичні методи. Комплексне застосування всіх описаних дослідником методів дало змогу цілісно й всебічно інтерпретувати надзвичайно об'ємний мовний матеріал, дозволило здійснити комплексний аналіз початкових сполучень приголосних на основі словникової фонестемної лексики німецької мови та дослідити її функціонування в текстах публіцистичного стилю.

У третьому розділі "Об'єктивне та суб'єктивне дослідження фоносемантизму" (с. 107-113) А. М. Редьква розглянув фонестемну лексику за морфологічними підкласами, семантичним потенціалом, частотою вживання та стилістичною функцією фонестемної лексики. Крім того, дослідником описано психолінгвістичний експеримент та схарактеризовано його результати. Безумовно, матеріали третього розділу свідчать про спостережливість дослідника, віддзеркалену в логіці проведення експериментальної частини роботи, у тому числі й психолінгвістичного експерименту, описі досліджуваного матеріалу та його статистичної обробки (с. 104-108).

У четвертому розділі "Фоносемантичні особливості промов німецькомовних політиків" (с. 152-219) А. М. Редьква наводить результати вивчення з погляду фоносимволізму промов політиків Німеччини (Ангели Меркель та Йоахіма Гаука) та Австрії (Александра ван дер Беллена та Гайнца Фішера), а також текстів суспільно-політичної тематики; здійснює порівняльний аналіз досліджених публіцистичних текстів.

У результаті здійсненого аналізу автор приходить до обґрунтованого висновку про те, що фонестемна лексика суттєво впливає на емоційно-конотативне сприйняття промов німецьких (Ангели Меркель та Йоахіма Гаука) і австрійських (Александра ван дер Беллена та Гайнца Фішера) політиків. Експериментально підтверджені результати дослідження засвідчили, що в сучасній німецькій мові публіцистична сфера є перспективним напрямком фоносемантичних досліджень, оскільки нагромадження у тексті позитивної або негативної фонестемної лексики сприяє продукуванню у слухача певної світоглядної ідеї, що відіграє важливу роль у функції впливу, яку виконує промова (с. 229).

У загальних висновках, які корелюють із завданнями, репрезентованими у вступі, є достатньо аргументованими, висвітлюють основні положення дисертації і носять теоретичний та прикладний характер, А. М. Редьква розкрив сутність розв'язаної наукової проблеми, висвітлив найважливіші результати дослідження, надав його загальні підсумки та окреслив перспективи подальших наукових пошуків.

Рецензована дисертація справляє враження зрілого та завершеного наукового дослідження. Автор рецензованої праці продемонстрував глибоке й всебічне знання об'єкта дослідження, історію його вивчення, належний рівень володіння сучасними процедурами аналізу мовленнєвого матеріалу, поняттєвим і термінологічним апаратом. Проведене дослідження сприяє вирішенню важливої наукової проблеми функціонування фонестемної лексики німецької мови у публіцистичних текстах політиків Німеччини та Австрії і є в сукупності вагомим досягненням для розвитку мовознавчої науки. Наукові положення, висвітлені в дисертації, і результати дослідження пройшли достатню апробацію: автор виступив на 8 міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Позитивно оцінюючи це ґрунтовне дослідження, зауважимо, що окремі його положення є дискусійними і викликають деякі міркування.

1. Як вже зазначалося, рецензована кваліфікаційна праця виконувалася у руслі фоносемантичної школи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, представниками якої є такі знані лінгвісти, як В. В. Левицький, В. І. Кушнерик, Н. Л. Львова, О. В. Найдеш. Однак, було би незайвим уточнити, в межах якої наукової проблематики, що розробляється кафедрою чи факультетом згаданого вище університету, виконано дисертацію, що лише підтвердило б актуальність обраної теми.

2. Перший розділ дисертації, у якому узагальнено наукову інформацію щодо становлення та розвитку фоносемантики як мовознавчої науки (с. 30-79), видається дещо перевантаженим інформацією. Вважаю, що узагальнені в дисертації підходи до дослідження основних проблем фоносемантики бажано було би подати у цьому розділі у вигляді схеми чи таблиці, які би дозволили зацентувати увагу на найбільш вагомих з них. Разом з тим, незважаючи на ретельний аналіз дослідником лінгвістичної літератури з цього питання, у дисертації бракує посилань на праці Маргарет Магнус "What's in a Word? Studies in Phonosemantics", Ліани Хінтон, Джоанни Ніколз і Джона Охали "Sound Symbolism", присвячених саме фоносемантичним дослідженням та явищу звукосимволізму, а також розвідок молодого дослідниці фоносемантичної школи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича Роксолани Мельничук, яка вивчає функціонування фоносемантичних констант у фонологічній системі сучасної німецької мови.

3. У другому розділі дисертації детально описано комплексну методологію дослідження, зокрема, методику аналізу фонестемної лексики німецької мови у публіцистичних текстах політиків Німеччини та Австрії. У процесі захисту доречним убачається пояснити її відмінність від методик аналізу схожих явищ В. В. Левицького, В. І. Кушнерика, О. В. Найдеш. Виникає методичне запитання стосовно залучення до психолінгвістичного експерименту україномовних інформантів, які володіють німецькою мовою. Якщо їх було залучено, то які завдання їм пропонувалися? Відповіді потребує також і питання, чи застосовувалися Вами у описані у другому розділі

комп'ютерні програми для аналізу фоносемантичних явищ у Вашому дослідженні.

4. Науковий інструментарій дисертанта загалом коректний, хоча виникає декілька запитань: а). Так, оперуючи поняттям “семантичний потенціал фонестемної лексики”, дисертант не наводить свого розуміння цього терміну й не зазначає автора, визначення якого він поділяє. Тому виникає питання щодо розуміння автором цього поняття; б). Також потребує уточнення Ваше трактування поняття *іконічності* у контексті Вашого дослідження та її ролі у функціях маніпуляції та впливу публіцистичного тексту на реципієнта.

5. У висновках дисертації достатньо чітко окреслено можливі напрями подальших наукових розвідок та вказано на практичне застосування отриманих результатів. Але варто було би детальніше визначити перспективи розвитку фоносемантики, зокрема, окреслити невирішені проблеми дослідження фоносемантичних явищ у площині когнітивної лінгвістики та синергетики.

Висловлені зауваження та міркування жодним чином не впливають на загальне позитивне враження від дисертаційної праці. Вона є актуальною науковою розвідкою, що вдало вирішує поставлені дослідницькі завдання, має теоретичне та практичне значення, вирізняється науковою новизною, достовірністю отриманих результатів, дотриманням принципів академічної доброчесності. За результатами перевірки на наявність академічного плагіату в інформаційній системі «Unicheck» рукопис дисертації містить 95,15% авторського (оригінального) тексту.

На основі вивчення дисертаційної праці А. М. Редькви і опублікованих за темою дисертації 11 публікацій, серед яких 3 статті у періодичних фахових виданнях України; 1 стаття додатково відображає наукові результати дисертації; 7 тез доповідей на конференціях, було встановлено значну актуальність обраної теми; достатній ступінь обґрунтованості наукових положень та висновків, сформульованих у роботі; їхню достовірність та новизну; достатню повноту викладу наукових положень дисертації в опублікованих працях.

Отже, на підставі вивчення представленої дисертації і наукових публікацій автора вважаю, що за своєю актуальністю, науковою новизною, теоретичним і практичним значенням одержаних результатів, дисертація «Фоносемантичні особливості публіцистичних текстів (на матеріалі промов німецькомовних політиків)» виконана на належному науковому рівні, є оригінальним за задумом, самостійним завершеним дослідженням, яке відповідає вимогам, передбаченим пунктами 6-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМ України № 341 від 21.03.2022), та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (зі змінами, внесеними згідно з Наказом МОН України № 759 від 31.05.2019), зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 03.02.2017 за № 155/30023, а її автор – **Редьква Андрій Михайлович** заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 03 Гуманітарні науки, спеціальність 035 Філологія.

Офіційний опонент:

доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри східної і слов'янської філології
Київського національного
лінгвістичного університету

Власноручний підпис
О. Р. Валігура
завіряю: ст. інспектор ВК